

^pPAN NAKLADATEL

Utajené životy slavných Češek

Martina Bittnerová

Utajené životy slavných Češek

Pan Nakladatel, 2014

© Martina Bittnerová, 2014

ISBN 978-80-87947-04-3

Milí čtenáři,

právě v ruce držíte závěrečný díl trilogie, v níž jsem se pokusila přiblížit neobyčejné a bohužel mnohdy opomíjené osobnosti devatenáctého a počátku dvacátého století. Pravdou je, že bych v naší minulosti našla těch zajímavých postav nepočítaně. Přesto s pokorou tuto tematiku na nějaký čas opouštím, protože si myslím, že opravdu platí do třetice všeho dobrého a zlého.

Při sbírání materiálů na tuto trilogii jsem prožila nejedno dobrodružství, nesčetněkrát se mi doslova tajil dech před tím, co na mě v archivních deskách čeká, ale tyto chvíle nemohou vynahradit množství práce a času, které musím zpracování dané látky věnovat. Navíc jsem si na sebe upletla bič, protože jsem se od počátku snažila vymyslet takovou formu, aby byla pokud možno čtivá, což mě přivedlo k balancování na hranici literatury faktu a beletrie. Vzhledem k tomu, že se obě mé předchozí publikace těšily čtenářské oblibě, doufám, že i tato přinese potěšení a zároveň nová poznání o dobách minulých.

Ženy, jejichž příběhy najdete na následujících stránkách, jsem si nevybrala zcela náhodně. Všechny je spojuje skutečnost, že se znaly s významnými lidmi své doby, z nichž některé najdete v mých předchozích knihách. Záměrně jsem tentokrát zařadila i Theodoru Němcovou, která se sice sama ničím neproslavila, nicméně se narodila naší nejznámější spisovatelce a vyrostla obklopená

vzdělanými a nadanými lidmi. Právě na ní je dobře patrný vliv rodinného prostředí.

Každopádně většina příběhů nevypráví o idylických osudech, naopak v nich najdete předčasná úmrtí a další spíše tragické události. Přiznám se, že psát o podobně neradostných okolnostech, mezi nimiž jen občas vysvitne světlé naděje, je nesmírně zatěžující. Tudíž jsem i při tvorbě této knihy špatně spala a cítila se naprosto vyčerpaná. Od obsahu osobních dopisů a dokumentů se při jejich studiu nedokážu zcela oprostit, naopak vše prožívám společně s hrdinkami. Přitom na mě působí jejich písmo, formální pojetí dopisu a vše, co vyjadřuje okamžik, v němž dotyčné řádky vznikaly. Přesto nakonec všechny osudy hodnotím s určitým odstupem, kdy je výsledný příběh mým vlastním pohledem na jejich život.

Děkuji, že jsem měla a mám možnost se o tyto své „pohledy“ podělit s Vámi čtenáři.

Martina Bittnerová, 17. července 2013

V matčině stínu

Theodora Němcová

19. 6. 1841 – 6. 2. 1920

Seckitz

v TÁBOŘE

Voseček

Největším průšvihem jejího života byla matka Božena, která se na ní po všech stránkách podepsala. Theodora přitom nezdědila ani její krásu, ani nadání. V rámci své rodiny zůstávala spíše nenápadným článkem do počtu. A právě tato tichá dívka spolu s ošetřovatelkou pečovala o svou umírající matku až do jejího posledního vydechnutí. V mladé duši to zanechalo velké šrámy. Co jí však zbývalo, odjakživa jen sloužila a všichni to po ní také požadovali.

Narodila se v Polné u Jihlavy, kde se Němcovým ještě poměrně slušně dařilo. Božena se přátelila s manželou Leopoldou a Antonínem Pittnerovými, rodiči Vlasty Pittnerové, budoucí autorky takzvané červené knihovny. Paní Leopolda šla malé Theodore dokonce za kmotru. Její muž, známý kupec, prodával knihy a vlastnil vinárenský pokojík, kde se scházela česká společnost. Okouzlující Božena v ní nemohla chybět, a proto malí synové Hynek s Karlem zřejmě trávili mnoho času v péči služebné.

Božena nastoupila svou novou školu života a v té jí nemohl nikdo překážet. Manžel Josef měl coby zaměstnanec finanční stráže hodně práce a zároveň se snažil být co nejpilnější, protože chtěl, aby ho správa konečně přeložila služebně do Prahy. Patřil mezi upřímné vlastence a určitě by našel v maticce stověžaté více podobně smýšlejících druhů než na venkově. Praha Boženu také mocně přitahovala, a když se do ní přestěhovala, odmítala se jí vzdát, což způsobilo četná nedorozumění a neodvratnou part-

nerskou krizi. Vínou si v ní nikdy příliš nedávala, domnívala se, že většinu potíží způsobila drsnější nátura jejího prudkého muže. Jenomže oba se na hádkách podíleli rovným dílem a oba pak museli přijmout všechny důsledky.

V polovině roku 1842 se Němcovi skutečně přestěhovali do Prahy. Boženě se z toho zatočila hlava, tolik nových tváří, významných setkání a hlavně tu vládl opravdový obrozenecký živel. Dávali tu česká divadelní představení, pořádaly se výlety do okolí a každý, kdo měl zájem, potkal tolik podobně smýšlejících duší, až se tomu nechtělo věřit. Krásná paní zářila na plesech a pyšný manžel ji ukazoval každé společnosti.

V Polné jí byla rádkyní v mateřství paní Leopoldina, tady se cítila sama, a přitom pod srdcem nosila čtvrté dítě. Jenomže zrovna na to, aby se stala matkou na plný úvazek, tu scházel prostor. Porod čtvrtého dítěte Jaroslava byl velmi komplikovaný a Božena se z něj nemohla dlouho zdravotně vzpamatovat. Na pomoc k Němcovým přijela Josefova matka a sestra. Bohužel paní tchyni se vůbec nezamlouvalo, jakým způsobem snacha vedla domácnost, a zřejmě seznala, že si její syn nevybral zrovna adeptku na hospodyni roku. Tchyni se nelíbilo, jak Božena vede domácnost, a Boženě zase názory prosté ženy lezly na nervy.

Atmosféra v domácnosti houstla a uklidnila se až tehdy, když se obě dámy vrátily zpátky do rodného Bydžova. Myslely to jistě dobře, ale se zlou se potázaly. Božena žila v úplně jiných dimen-

zích, které nemohly pochopit, i kdyby se snažily sebevíc.

Krásná spisovatelka během krátké doby přivedla na svět tři kluky a jedno děvče. Zdálo by se proto, že malá Theodorka bude mezi bratry hýčkaná jako princezna. Ale jednak se to v devatenáctém století moc nepěstovalo, a pak se u nich často řešily otázky holého přežití, než aby se někdo zabýval bolístkami malé holčičky. Theodoru zapřahala bohémská matka do povinností už od malinka, stala se totiž její pravou rukou ve všech praktických záležitostech. Měla na rozdíl od ní poměrně realistickou povahu, ale pořád byla dítě s nárokem na své malé starosti.

Dora ve věku tří let onemocněla skrofulózou, tuberkulózním zánětem mízních uzlin. Podle poznatků současné medicíny tyto mimoplicní formy nemoci vznikají *„hematogenním rozsevem mykobakterií z původního infekčního ložiska v plicích“*. V praxi to znamenalo, že se Doře dělaly po tváři i po těle boule, které praskaly a hnisaly, aby se časem zacelily. Zůstávaly však po nich nevzhledné jizvy. V osmi letech dokonce boule na ruce způsobila její nehybnost. Božena se vyděla, že jí z dcery vyroste mrzák. Jak se ale cítila Dora, o tom se nezmiňovala. Na druhou stranu muselo být pro ni jako pro matku děšivé vidět své dítě takto zubožené a vnitřně se soužící. Ostatně hodně stonala ona sama i syn Jaroslav, ale nikdo netrpěl podobně úpornou a esteticky odpornou chorobou. V pubertě Dora vyrostla a zmohutněla, a možná i díky tomu její letité problémy ustaly. Připomínaly

je jen jizvy na krku a části tváře. Výraz „jen“ ale není na místě. Určitě se chtěla líbit, určitě chtěla prožívat tajné lásky, a tak se snažila tyto zohavující památky co nejvíce skrývat. Neskryla je však dokonale. V korespondenci matky se objevují občasné narážky na zmíněné pozůstatky nemoci. Jestli jí někdy své dopisy přečetla nahlas... Musíme doufat, že snad ne.

V době, kdy Dora slavila druhé narozeniny, se její matka zahleděla s vášní sobě vlastní do básníka Václava Bolemíra Nebeského. Miloval ji však asi i rodinný lékař Josef Rodomil Čejka. Její děti nepřímou asistovaly hned u několika vzplanutí, o některých pravděpodobně nevěděly, zato okolní společnost si udržovala přesný přehled a hleděla na nemravnou paní a její potomstvo skrz prsty. Někdo měl Němcovic drobotinu za chudáčky, jiný si odplivl. A to se ještě ke všemu rodina neustále stěhovala, téměř kočovala, tudíž nemohla nikde zakotvit napořád. Dokud ale měli co jíst, dalo se to snášet.

Paní Božena rovněž s oblibou cestovala sama. Děti si proto zvykaly na její nepřítomnost od raného věku. Cesty podnikala často ve snaze pokusit se napravit chatrné zdraví. V létě roku 1845 se odjela léčit do Františkových Lázní. Vypadala prý tehdy bídně a sama se obávala blízkého konce: „*Trudně se to se světem loučí, když mám zanechat tolik nevykonaného díla...*“ Narážela na skutečnost, že se pomalu prosazovala jako literátka. Naštěstí svůj konec prorokovala mylně, ten nastal až za osmnáct let.

Obsah:

V matčině stínu Theodora Němcová	...7
Mučednice lásky Berta Mühlsteinová	...37
Ta, která příliš milovala Leopoldina Ortová de Pauli	...65
Krásná paní Šimonka Simonetta Buonaccini	...91
Děvče s nafukovacím srdcem Vítězslava Kaprálová	...117
Doslov Nerozlučné přítelkyně	...149
<i>Prameny</i>	...164
<i>Archivy</i>	...165

Prameny:

- Bittner Jiří, *Z mých pamětí*, Praha 1894
Březina Josef, *Děti slavných rodičů*, Praha 1995
Buonaccini Simonetta, *Širénin ocas*, Praha 1937
Herrmann Ignát, *O živých, o mrtvých*, Praha 1921
Halas František, *Dopisy*, Praha 2001
Holeček Josef, *Pero*, Praha 1976
Holečková-Heidenreichová Jelena, *Sofie Podlipská ve svých vzpomínkách, dopisech*, Praha 1940
Janáčková Jaroslava, Macurová Alena, Římalová Lucie, Wimmer Stanislav, Baková Helena, *Řeč dopisů, řeč v dopisech Boženy Němcové*, Praha 2001
Janečková Bronislava, *Rok v dopisech I*, Praha 2006
Kolektiv autorů, *Národní divadlo a jeho předchůdci*, Praha 1988
Krásnohorská Eliška, *Z mého mládí*, Praha 1928
Kubka František, Novotný Miloslav, *Božena Němcová*, Praha 1941
Kundera Ludvík, *František Halas*, Brno 1999
Kundera Ludvík, *Václav Kaprál*, Brno 1968
Lenderová Milena, Rýdl Karel, *Radostné dětství?*, Praha 2006
Merhaut Luboš a kolektiv, *Lexikon české literatury 4/I*, Praha 2008
Merhaut Luboš a kolektiv, *Lexikon české literatury 4/II*, Praha 2008
Mlsová Nella, *I já jsem byl v Itálii*, Praha 2009
Mocná Dagmar, *Červená knihovna*, Praha 1996
Němcová Božena, *Lamentace/Dopisy mužům*, Praha 1995
Němcová Božena, *Básně-Staty-Dopisy*, Praha 1957
Novák Ladislav, *Stará garda Národního divadla*, Praha 1937
Novotný Miloslav, *Nové kapitoly o Boženě Němcové*, Praha 1939
Petrová Hana, diplomová práce: *Cesty Simonetty Buonaccini*, Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové 2012
Pokorná Magdaléna, *Josef Němec – Neobyčejný muž neobyčejné ženy*, Praha 2009
Pražák Albert, *Neruda v dopisech*, Praha 1950
Pražák Albert, *Vrchlickému nablízku*, Praha 1967
Světlá Karolína, *Z literárního soukromí I*, Praha 1959
Světlá Karolína, *Z literárního soukromí II*, Praha 1959
Šalda František Xaver, *Dopisy Simonettě Buonaccini*, Liberec 1967
Špecinger Otakar, *Berta Mühlsteinová*, Ústí nad Labem 1984
Štaudová Eliška, *Václav Kaprál. Personální bibliografie*, Brno 1989
Štorch-Marién Otakar, *Tma a co bylo potom*, Praha 1993

Šubert František Adolf, *Dějiny Národního divadla v Praze 1883-1900*, Praha 1910

Švecová Markéta, *Ženská témata v korespondenci Sofie Podlipské*, diplomová práce, Univerzita Pardubice 2010

Tille Václav, *Božena Němcová*, Praha 1939

Uher Jindřich, *Ona a Martinů*, Tišnov 2002

Úlehla Vladimír, *Samotářská dcera Boženy Němcové*, Jičín 2007

Zahradníková Marta, *Ztěžklá křídla snů*, Praha 2004

Periodika:

Českolipsko literární 3, rok 1979

Národní listy, ročník 42/1902

Národní listy, ročník 43/1903

Národní noviny, ročník 52/1921

Slánské listy srpen, září 2002

Vlastivědný sborník Pelhřimovska 6/1995

Slánský obzor, rok 1892

Internetové zdroje:

Actapublica.eu

Ahmp.cz - Soupis pražských domovských příslušníků (1830-1910)

Badatelna.cz – Arne Novák, Teréza Nováková

Practicus.eu – článek: Tuberkulóza/MUDr. Stanislava Potrepčiaková, prof. MUDr. Jana Skříčková, CSc./Klinika nemocí plicních a tuberkulózy FN MU Brno, pracoviště Bohunice

Archivy:

PNP Praha, Simonetta Buonaccini, osobní fond

PNP Praha, Jan Čarek, osobní fond
PNP Praha, Anna Červená-Dostálová, osobní fond
PNP Praha, Viktor Guth, osobní fond
PNP Praha, Vladimír Holan, osobní fond
PNP Praha, Miroslav Krajník, osobní fond
PNP Praha, Jan Ladecký, osobní fond
PNP Praha, Berta Mühlsteinová osobní fond
PNP Praha, Zdeněk Spilka, osobní fond
PNP Praha, Růžena Svobodová, osobní fond
PNP Praha, August Hemerka ze Stanmíru, osobní fond
Archiv Městského muzea ve Velvarech, složka Berta Mühlsteinová

Redakční poznámka:

Citace z dopisů ponecháváme v původní podobě, tedy s gramatickými i stylistickými chybami.

Poděkování:

Autorka děkuje PhDr. Mileně Secké, CSc. za poskytnutí dopisu Theodory Němcové.

Zdroje fotografií:

Fotografii *Berty Mühlsteinové* poskytl archiv Městského muzea Velvary
Fotografii *Simonetty Buonaccini* poskytlo Muzeum Vysociny Pelhřimov, p.o.,
Archiv, fond Buonaccini Simonetta
Fotografii *Theodory Němcové* poskytlo Muzeum fotografie Šechtla a Voseček
Fotografie *Vítězslavy Kaprálové* pochází ze sbírky Oddělení dějin hudby
Moravského zemského muzea
Fotografie *Leopoldiny de Pauli* pochází ze sbírky Moravského zemského muzea

Utajené životy slavných Češek

Martina Bittnerová

Vydal: Filip Čenžák, v nakladatelství “Pan Nakladatel”
Filipa Čenžáka
Holasova 1134/16, 700 30, Ostrava – Hrabůvka
jako svou 5. publikaci

Korektura: Mgr. Jana Válková
Sazba: Filip Čenžák
Obálka: Filip Čenžák
Tisk a vazba Finidr, s.r.o., Český Těšín
Stran 168
První vydání
Ostrava 2014

info@pannakladatel.cz
www.pannakladatel.cz